

Schrijfster Wilma Geldof werd zeventien jaar na de Tweede Wereldoorlog geboren, maar heeft veel last gehad van het NSB-verleden van haar vader. Haar schuldgevoel en schaamte verwerkte ze in een roman.

DE VADER VAN
WILMA (53) WAS
EEN NSB'ER

‘In een schriftje had mijn vader onze familie naar ras ingedeeld’

“Het verleden van mijn vader is voor mij lang een taboe geweest. Voordat mijn boek *Elke dag een druppel gif* uitkwam, had ik het er nooit over, alleen met mijn man Rob en mijn beste vriendin. Als er in gezelschap over ouders werd gepraat, hield ik me stil. Ik schaamde me, voelde me plaatsvervangend schuldig. Dat kun je onzin vinden, maar dan is trots zijn op je vader of moeder dat net zo goed. Mensen vinden het fijn om te vertellen dat hun ouders verzetshelden zijn geweest of Joden hebben verborgen, terwijl dat in principe ook niets zegt over wie zij zelf zijn. Zo straalt mijn vaders verleden ook op mij af.

Toch heb ik besloten er nu wél over te praten. Dat valt me steeds gemakkelijker, al blijven zich lastige situaties voordoen. Zo schrik ik als iemand me over zijn Joodse achtergrond vertelt. Dan denk ik: hoe zal diegene tegen mij aankijken? In zo’n gesprek wordt zo iemand al snel de vertegenwoordiger van de goede kant en ik dus automatisch van de slechte. Daar word ik heel droevig van. Laatst ontmoette ik een man wiens vader in het verzet had gezeten. Nadat ik mijn verhaal had gedaan, zei hij: ‘*No hard feelings.*’ Toen dacht ik: nee, natuúrlijk niet, ik heb er toch niets mee te maken? Dat iemand het nodig vindt om dat uit te spreken, zegt toch wel iets. En zo voel ik altijd de behoefte om heel nadrukkelijk afstand te nemen van de denkbeelden van mijn vader, terwijl het nooit mijn denkbeelden zijn geweest.”

Gepantserde vader

“Ik denk dat ik een jaar of tien was toen mijn zus tijdens een ruzie tegen mijn vader schreeuwde: ‘Ik weet heus wel dat u een NSB’er bent!’ Ik begreep niet wat dat precies betekende, maar wist wel dat ‘NSB’ iets slechts was. Daarom kan ik me dat moment

nu ook nog zo goed herinneren. Pas in mijn tienertijd kon ik meer duiden. Ons gezin, met vier kinderen, was niet populair in de buurt waar we woonden, in Alphen aan den Rijn. Achteraf denk ik dat veel mensen van mijn vaders verleden wisten, dat zong gewoon rond in die naoorlogse jaren. Thuis werd er nauwelijks over gepraat. Mijn vader was een gepantserde man, niet in staat tot enige genegenheid. Hij raakte ons nooit aan; wij moesten hém op zijn verjaardag en met Nieuwjaar een kus geven, dat was het. Hij noemde ons ook niet bij onze namen, maar gebruikte altijd verbaseringen of scheldnamen. Als hij boos was, kregen we een tik met zijn wandelstok of een klap op ons hoofd met de Bijbel. Heel soms vertelde hij flarden van wat hem was aangedaan. Zo zag hij dat: er was hém iets aangedaan. Het waren bittere verhalen, vol wrok. Na de oorlog heeft hij een jaar en vier maanden vastgezeten in interneringskamp Duindorp en de Scheveningse gevangenis, waar NSB’ers toen werden opgesloten. Een keer vertelde hij over de bekende NSB-voorman Meinoud Rost van Tonningen die van de bewakers in te kleine klompen de trap op en af moest lopen en volgens hem geen zelfmoord had gepleegd, maar over de balustrade was geduwd.”

Racistisch gedachtegoed

“Waar mijn vader van was beschuldigd, heb ik nooit van hem zelf gehoord. En mijn moeder beantwoordde mijn vragen kortaf: ‘Hij heeft geboet en daarmee klaar.’ Ik denk dat ze er zelf ook weinig van wist. Ze is na de oorlog met hem getrouwd en ik betwijfel of ze verliefd was. Ze had een enorm minderwaardigheidscomplex, vond zichzelf oud en wilde zo snel mogelijk trouwen om niet over te blijven. Ik denk dat mijn ouders elkaar slecht kenden. In 2000, veertien jaar

nadat mijn vader is overleden, ben ik naar het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging in Den Haag gegaan om het dossier over hem in te zien. Dat kan alleen na een schriftelijk gemotiveerd verzoek. Ik wilde ontzettend graag weten wat hij had gedaan, maar was er ook bang voor. Ik hoopte vurig dat hij geen Joden of verzetsmensen had verraden. Over Joden heb ik hem nooit gehoord, maar over zwarte mensen op tv maakte hij nare opmerkingen. Ik weet ook dat hij voor de apartheid was. Rassen moest je niet mengen, vond hij. Als kind nam ik dat soort dingen voor kennisgeving aan. Wat weet je daar ook van als je zo jong bent? Ik vond hem toen al geen lieve vader, maar voelde ook dat het niet hoorde om zo over hem te denken. Daarom compenseerde ik dat van binnen: hij was misschien niet lief, maar hij wist wel veel. In mijn puberteit begon ik me heel erg tegen hem en zijn gedachtengoed af te zetten. Maar een echt gesprek over zijn ideeën was niet mogelijk. En dat ik op mijn twintigste een relatie kreeg met een zwarte jongen hield ik, zoals zo veel dingen, geheim.

Na mijn vaders dood werd er een schriftje gevonden, waarin hij onze familie naar ras had ingedeeld. Helaas heb ik het nooit kunnen inzien, want mijn moeder heeft al zijn spullen weggegooid. Ook zijn correspondentie met de weduwe Rost van Tonningen, waar mijn zus ooit een brief van heeft gevonden en gelezen. Mijn vader zou het op punten met haar oneens zijn geweest, maar wel de groot-Germaanse gedachte steunen. Ik mag dus aannemen dat hij zijn hele leven zijn denkbeelden niet heeft bijgesteld.”

Bewaker in NSB-uniform

“Ik begrijp dat mijn moeder tijdens haar leven niets wilde met zijn nalatenschap, maar ik neem het haar wel kwalijk dat ze ►

interview: bas maliapaard, fotografie: marloes bosch, styling en visagie: nicollette brøndsted voor laura mercier, m.m.v. river island (blouse), m&s (broek), maruti (schoenen).

alles heeft vernietigd. Ze heeft ons daarmee de kans ontnomen om een completer beeld van onze vader te krijgen. Nu moest ik het doen met wat ik in het Centraal Archief vond. Daar lag onder meer een proces-verbaal van oktober 1947, twee jaar nadat hij was gearresteerd, dus hij heeft lang de tijd gehad om over zijn verklaring na te denken. Uit het proces-verbaal blijkt dat hij als jonge twintiger schreef voor *Volk en Bodem*, het maandblad van een boerenorganisatie van de NSB. Mijn vader kwam uit een Zeeuws boerengezin dat bijverdiende door pleegkinderen in huis te nemen. Als ik de foto op zijn persoonsbewijs bekijk, zie ik een jochie met een lang, uitgestreken gezicht. Ik vermoed dat hij zich aanvanke-lijk uit idealisme bij de NSB heeft aangesloten, omdat zij goed waren voor agrariërs. Maar schrijven voor een NSB-blaadje was niet het enige. Hij werd ook verdacht van vrijwillige dienstname als bewaker bij de Duitse bouworganisatie Todt, die de Atlantikwall bouwde. Dat was een lange verdedigingslinie die de nazi's langs de Europese westkust aanlegden. Mijn vader zou mensen die daar in het kader van de Arbeitseinsatz moesten werken, hebben bewaakt in het uniform van de WA, de weerbaarheidsafdeling van de NSB. Zelf zegt hij in het proces-verbaal dat er veel druk op hem werd uitgeoefend om zich aan te sluiten bij de Waffen SS, maar dat hij daar niets voor voelde en zich daarom als bewaker opgaf. Er zat ook een brief van hem in het dossier waarin hij ontslag neemt bij *Volk en Bodem*. Vlak na Dolle Dinsdag, toen door Nederland gonsde dat de geallieerden oprukten. Veel NSB'ers sloegen op de vlucht en dat vond hij laf. Een paar zinnen uit die brief heb ik

'Zijn verleden straalt op mij af, al weet ik wel dat zijn fouten niet de mijne zijn'

in mijn roman geciteerd: 'Zeer onjuist dat de nationaal-socialisten de vlucht nemen zodra de geallieerden naderen. Waar blijft op deze manier het begrip 'volksgemeenschap'? Als nationaal-socialist moet je je zó met het volk verbonden voelen, dat je je lot eraan verbindt.'

Hij gaf ook aan dat zijn ouders anti's waren - geen NSB'ers - en hij zich bedreigd voelde door de 'terroristen uit de onderwereld', zoals hij het verzet noemde. Hij mocht van de NSB geen wapen dragen en moest zich met een knipmes redden. Daar was hij boos over. In die verbolgen toon herken ik mijn vader. Hij was goed, de rest van de wereld deugde niet."

Schrijven over schaamte

"Het was niet fijn om die dingen te lezen, maar ik was opgelucht dat hij niet werd verdacht van het verraden van Joden. Ik weet ook niet of hij in die tijd iets van de Jodenvervolgning heeft geweten. Maar dan nog: na de oorlog hebben die berichten hem zeker bereikt. Hoe kun je leven met de gedachte dat je, misschien ongewild, deel hebt uitgemaakt van een moordmachine? Die vraag lag aan de basis van mijn roman. Mijn man zei al jaren dat ik eens iets moest schrijven over het verleden van mijn vader. Maar dat wilde ik niet. Dan zou het gaan over een man die zijn leven lang fout is blijven denken en daar had ik een grote aversie tegen. Vanuit dat perspectief zou het bovendien kunnen overkomen alsof ik het gedachtengoed verdedig en daar wilde ik me verre van houden.

Maar toen bracht Rob me in contact met Dick Woudenberg, die hij kende van vroeger. Dick, nu 86 jaar, was het eerste kind van een NSB'er dat in 1970 aan journaliste Bibeb in *Vrij Nederland* zijn verhaal deed. Heel moedig. Met hem heb ik gesprekken gevoerd over zijn jeugd. Die was natuurlijk heel anders dan de mijne, want hij is in de oorlog opgegroeid. Dick wilde niet dat ik over zijn leven zou schrijven, maar ik

mocht het wel gebruiken als raamwerk voor een fictief verhaal. Dat werd het relaas van mijn hoofdpersoon, Maarten Prins. Hij groeit net als Dick in de oorlog op in een NSB-gezin en gaat net als hij naar de Reichsschule in Valkenburg, een Duitse school waar intelligente jongens van het juiste ras werden klaargestoomd om tot de nazi-elite te gaan behoren. Ik wilde laten zien hoe beïnvloeding werkt. Maarten heeft feitelijk niets verkeerd gedaan, hij is een kind, maar heeft wel deel uitgemaakt van die moordmachine. Na de oorlog heeft hij veel last van schaamte en schuldgevoelens. In die lijn heb ik dingen over mezelf kunnen uitzoeken.

Ik ben gestopt met mijn werk bij de Raad voor de Kinderbescherming om me volledig op dit boek te kunnen storten. Het historische deel vergde veel onderzoek, maar het was goed om me in die hele NSB-geschiedenis te verdiepen. Ik wist er eigenlijk heel weinig van, juist omdat er bij ons thuis nauwelijks over werd gesproken. Het was onthutsend om weer over al die gruwelijkheden uit de oorlog te lezen. Er vindt op dat punt geen slijtage plaats. Ik realiseerde me ook weer hoe kostbaar een democratie is, hoe belangrijk het is dat de macht wordt gecontroleerd en dat we er altijd op moeten blijven letten dat we ons niet door haatdragend gedachtengoed laten beïnvloeden." ■

Elke dag een druppel gif van Wilma Geldof is verschenen bij uitgeverij The House of Books.

WIN 20X

ELKE DAG EEN DRUPPEL GIF

Uitgeverij The House of Books geeft 20 exemplaren van Wilma's roman *Elke dag een druppel gif* weg aan lezeressen van **Margriet**. Winnen? Stuur vóór 15 mei 2015 een e-mail met je adresgegevens naar informatie@margriet.nl o.v.v. 'Winactie Elke dag een druppel gif van Wilma Geldof'. Winnaars krijgen bericht.